

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання теорії політичного конфлікту, зазначено, що поглиблене вивчення цього питання є актуальним для сучасної України. Доведено пріоритетність політичних інструментів при розв'язанні конфліктів у сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: Політичний конфлікт, проблема, державне управління, національна безпека.

Впродовж усього періоду незалежного розвитку Україна була й залишається конфліктогенним середовищем, що гальмує її подальший розвиток, стає на заваді євроінтеграційного курсу. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення світового та вітчизняного досвіду дослідження політичних конфліктів, джерел їх виникнення, пошуку нових шляхів управління, розв'язання, мінімізації руйнуючого впливу на національну безпеку. Докорінні реформи в Україні, як і в кожній молодій державі супроводжувалися значними протиріччями у суспільно — політичному житті. В умовах одночасної зміни форми власності, державного устрою та формування незалежності вони виявлялись з підвищеною напруженістю і загостренням, загрожуючи перерости у гострий конфлікт.

Основною ціллю даної статті є завдання показати актуальність та потребу у вивченні явища політичного конфлікту, що в силу різних політичних подій трансформується та набуває якісно нових форм.

Сутність політичних конфліктів, як невід'ємного елемента політичних відносин, варто розглянути через призму сучасних вітчизняних політичних вчень, які датуються періодом незалежної української державності. Адже, історичні особливості функціонування та існування українського народу вплинули на формування вчень про політичні конфлікти, а також на процес прояву даного явища в українському суспільстві.

Актуальність питання щодо сучасного стану вивчення політичних конфліктів як постійно діючих форм боротьби за владу, зумовлена його теоретичним і практичним значенням, що пов'язано з формуванням та розвитком в Україні науково обґрунтованої концепції політичних конфліктів. Зміни, які реально відбуваються у суспільно — політичній і правовій реальності України створюють потребу у вдосконаленні та новітній розробці вчень в галузі політичної конфліктології. Сьогодні перед державою стоїть завдання нарощування теоретичного та практичного потенціалу дослідження проблеми конфлікту, у всіх її основних аспектах — пізнання сутності та причин, розробка шляхів і засобів їх запобігання, регулювання і вирішення [1, с. 6].

Як вже зазначалося, політичні конфлікти дають змогу конфліктуючим групам суспільства і влади інформувати про свої інтересита потреби й тим самим стимулювати позитивні зміни у суспільстві. При цьому багато що залежить від системи. У закритих

суспільствах конфлікти спричиняють поділ суспільства на два ворожих табори чи класи, а це призводить до революційного насильства. У відкритих суспільствах конфліктам дається вихід. Саме виникнення конфліктної ситуації значною мірою залежить від способів зіставлення протилежних інтересів, подолання суперечностей, що виникають при цьому [2, с. 172].

У демократичних суспільствах інтереси різних соціальних груп представляють різні політичні партії, і конкретний конфлікт розв'язується у переговорний спосіб, завдяки реформуванню суспільства, зміни панівної еліти на виборах під час парламентської боротьби та іншими цивілізованими методами. У результаті відбувається не руйнація, а розвиток суспільства [3, с. 6].

Більшість сучасних фахівців вважають, що політичні конфлікти відіграють позитивну роль у суспільному житті, оскільки вони сигналізують владі про існуючі суперечності, розбіжності позицій громадян та стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль. Дестабілізація влади й дезінтеграція виникають у суспільстві не тому, що існують конфлікти, а через невміння врегулювати політичні суперечності або елементарне ігнорування цих колізій [4, с. 113].

Політичний конфлікт виникає та існує відповідно до цілей, які сфокусовані на проблемі функціонування політичної влади у суспільстві її захопленні, використанні і відповідно утриманні, саме через цей факт політичний конфлікт проявляє себе у якості перманентної, тобто не — змінної форми боротьби за владу в даному конкретному суспільстві. Конфлікт, що виникає на ґрунті політичних відносин, передбачає мобілізацію найбільшої чисельності з боку всіх конфліктуючих сил, в нього включені великі соціальні групи, десятки тисяч або мільйони людей. Відповідно його наслідки відчутні у всіх основних сферах суспільства [1, с. 8].

Розглядаючи концепції конфлікту, можливо зробити висновок, що суспільство зберігається як єдине ціле завдяки існуючим у ньому внутрішнім конфліктам. Присутність сукупності різнохарактерних та різнорівневих конфліктів перешкоджає розколу суспільства на два ворогуючих табори, протистояння між якими може призвести до громадянської війни. Впродовж останнього десятиліття внутрішньополітична ситуація в Україні неодноразово загострювалася. Політичні конфлікти змінювалися один за одним. Суспільно – політичні кризи охоплювали політичну еліту, різні верстви населення, поширювалися на головні сфери життя — політичну, економічну, культурну, інформаційну. Їх перебіг та наслідки в цілому мали деструктивний вплив. Водночас до цього часу науковці, аналітики та експерти дають різні оцінки щодо зовнішніх та внутрішніх чинників, рушійних сил вказаних конфліктів, а також умов і можливостей їх виникнення у майбутньому.

Об'єктивний перебіг конфліктів як соціального явища може бути і позитивним, і навпаки. У політичному аспекті найбільш значущі ті конфлікти, що водночас охоплюють всі рівні соціальної, економічної і політичної структур, порушують і втягують максимально можливе в конкретних умовах число учасників. Такі конфлікти відбуваються в сфері суспільних відносин, зв'язаних з проблемами збереження або поновлення влади, її зміцнення або підриву.

Політичні конфлікти дезорганізують та дестабілізують становище, але одночасно стають початком нового етапу розвитку у випадку їх позитивного вирішення. Вибір засобів щодо запобігання політичних конфліктів досить широкий. Для досягнення стабілізації в Україні головними принципами повинні бути задоволення інтересів країни, інтересів народу.

Важливим є розроблення програм дій, яка спрямована на запобігання політичних конфліктів. Вона включає в себе можливі та різноманітні засоби і методи для нейтралізації конфліктної ситуації. Тому можливостями по запобіганню політичних конфліктів не слід зневажати. В цілях забезпечення їх ефективності необхідно чітко бачити ті труднощі, які постають на цьому шляху [5, с. 87].

Перед вітчизняними науковцями постає одна спільна мета визначити оптимальні варіанти попередження, врегулювання, управління політичними конфліктами в українському суспільстві. Аналізуючи політичну ситуацію та теоретичні вітчизняні вчення про політичний конфлікт встановлено, що подальше вивчення політичних конфліктів є важливою складовою демократичного розвитку українського суспільства. Політичний конфлікт має своє важливе місце в системі наукових вчень серед інших досліджень.

Правильно організоване управління надає конфліктному процесові форми, яка забезпечує мінімізацію неминучих політичних, соціальних, економічних і моральних утрат, оптимізацію сфер суспільного життя, причетних до конфлікту. Позитивні наслідки соціально – політичного розвитку постають не з конфлікту як такого і не з уявної безконфліктності, а з уміння впливати на конфлікт у потрібному напрямі.

Список використаної літератури:

1. Криволапчук В.О. Політичний конфлікт, як об'єкт політичних і правових досліджень / В.О. Криволапчук // Південноукраїнський правничий часопис: щоквартал. наук. журн. – 2009. – №3. – С. 13-24.
2. Рудич Ф. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / Ф. Рудич. – К.: Парламент. Вид-во, 1998. – 172 с.
3. Перебенесюк В. Соціальні конфлікти в Україні: потенціал, сфери розгортання, проблеми розв'язання (громадська думка молоді) / В. Перебенесюк. – 1994. – Вип.31. – С. 3-6
4. Герасіна Л. Конфліктологія / Л. Герасіна, М. Панов. – Харків: Право, 2002. – С. 112-113.
5. Станкевич І.П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання / І.П. Станкевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Філософія. Політологія. – 2007. – № 3. – С.87-88.

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ОБ'ЄДНАННЯ НАЦІЇ ЧИ ПОЛІТИЧНА ПРОВОКАЦІЯ

У статті розглядається проблема мовної політики в Україні, аналізується зв'язок мови з національною самосвідомістю українців, досліджується мовна ситуація в Україні по відношенню до російської мови, її нинішній статус в країні.

Ключові слова: Україна, мовна політика, національна самосвідомість, державна мова, російська мова.

Мова - один з найважливіших засобів людського спілкування, інструмент формування і вираження думки, феномен людської свідомості, що виявляється в її реагуванні на соціальні фактори. Соціальна сторона мови, її формування і розвиток, зумовлений суспільними чинниками, в той же час має зворотній вплив на діяльність людини в суспільстві, її політичну реалізацію. Актуальність проблеми взаємозв'язку політики і мови набирає все більших обертів. Дослідивши мовно-політичну кореляцію, ми отримуємо можливість спрогнозувати наслідки тих чи інших політичних стратегій та запевнитись в тому, що державна мова значним чином впливає на формування національної самосвідомості громадян нашої країни [3, с. 14].

Мовна політика здатна або закріплювати привілеї панівної мови, або сприяти зняттю міжнаціональної напруженості за допомогою підтримки мов національних меншин. Державна мова може набувати політичного змісту в міжетнічних відносинах, коли один з етносів політично домінує над іншим. Це відбувалося у відносинах між етносами колоніальних і напівколоніальних країн і їх метрополій, а також у більшості багатонаціональних країн. Нерівноправність автохтонних мов часто – густо закріплюється законодавчо і набуває характеру юридичної нерівноправності, що можна в даний час спостерігати в Україні. Так, проблема розколу нації на мовному підґрунті знову гостро постала в Українській державі, тому визначити причини та наслідки такої ситуації є вкрай необхідним.

На думку славіста Віденського і Фрайбуржського університетів Юліана Бестерс-Дільгера, Україна сьогодні є «надзвичайно важким мовним випадком», оскільки ні одна з нових незалежних держав не має таких несприятливих умов для розвитку нації. В Україні серед багатьох національних меншин проживає найбільш численна російська меншина (17% — 8,5 млн. чоловік) серед всіх країн-наслідниць Радянського Союзу (національний перепис 2003 року). Більше того, майже половина українського населення стверджує, що в повсякденному спілкуванні вона надає перевагу російській мові [4, с. 112].

Нічого дивного в цьому немає, адже політика русифікації продовжувалась в Україні майже 300 років і була значно жорсткішою, аніж в інших частинах Російської імперії і (пізніше) Радянського союзу. Ситуація загострилась ще після введення в дію «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2006), з якою нібито не співпадає Конституція України, в якій визнається лиш одна державна мова – українська. Ускладненню ситуації також сприяє прагнення української влади до

членства в ЄС і тому вона повинна суворо слідувати всім стандартам і – одночасно – «боротися» з подальшою русифікацією українського населення. Тим часом на півдні та сході України деякі міста та регіони проголосили російську – «свою регіональною мовою», хоча це виходить за межі їх компетентності.

Можливо, ще більш небезпечним можна вважати той факт, що, незважаючи на те, що українська мова – єдина державна мова, в деяких сферах громадського життя – навіть на Заході – все ще домінує російська мова. В таких сферах, як молодіжна культура, економіка, вища освіта, наука, популярна література, преса і т. п. Таким чином, виходить, що в країні майже відсутнє «чисте українське підґрунтя».

Після здобуття Україною державної незалежності в розвитку мовної ситуації мало що змінилося. Зокрема, у країні досі відсутні наукові центри, які б займалися науковими дослідженнями різних регіонів, вельми необхідними для створення оптимальної моделі державної мовної політики [1, с. 65]

Якщо політику можна розглядати як боротьбу за владу, то мовну політику — за владу над людським мисленням і світоглядом. Часто мовну політику в державі використовують як засіб маніпуляції громадською думкою. Це перешкоджає виконанню державною мовою консолідуючої функції та загрожує єдності української нації. Політична маніпуляція часто-густо спричиняє супутні проблеми в суспільстві, які необхідно розв'язувати на державному рівні, а інколи спрацьовує проти маніпулятора. Відтак постає поняття «політичний ризик». Дослідник В. Кривошеїн дав визначення політичного ризику та виокремив основні його елементи. Політичний ризик — це міра очікуваної неудачі політичної діяльності, яка визначається як співвідношення ймовірності неуспіху вжитих заходів і ступеня несприятливих наслідків, зумовлених втіленням прийнятих політичних рішень. [2, с. 38].

Основними елементами політичного ризику є:

- можливість відхилення від припустимої політичної мети, заради якої здійснюється обрана альтернатива політичного рішення;
- імовірність отримання бажаного результату політичної діяльності;
- невпевненість у досягненні поставленої політичної мети

Означену ситуацію можна спостерігати в сучасній Україні, де простежується бажання певної частини громадян замінити російською мовою українську в усіх сферах життя. Цим постійно користуються політичні партії та деякі публічні політики з метою приховати реальний стан економічної та соціальної сфер держави. Проте мовне питання не є таким несуттєвим, як може здатися на перший погляд. Вимога надати статусу державної російській мові є прихованим приводом до розділення України, а це вже посягання на цілісність країни, питання державної безпеки. На сьогодні українська мова є чинником, який має 116 об'єднати різні за менталітетом східну та західну частини України. Дозвіл другої державної мови розірве цей зв'язок і може призвести до розколу всередині держави [1, с. 96].

Розглянувши низку вітчизняних і закордонних наукових праць, присвячених проблемам мовної політики, доходимо висновку, що мовна політика держави може мати два варіанти розвитку та впливу на національну свідомість громадян. У першому

випадку державна мова може бути чинником об'єднання нації, що складається з громадян усієї держави, які різняться за менталітетом та світоглядом. У другому випадку за хибно спланованої системи заходів мовної політики вона може стати фактором політичної провокації нації та причиною конфліктів різних соціальних груп у державі.

У книзі «Мовна політика в Україні: антропологічні, лінгвістичні аспекти та подальші перспективи» науковці завершили свої пошуки списком, у якому відзначені позитивні набутки України в царині мови:

«Ще 1991 року Україна була зразком розв'язання проблеми громадянства. Держава не вимагала мовного іспиту і намагалася уникнути появи осіб без громадянства. Сьогодні Україна є прикладом для інших колишніх радянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися на вулиці із запитанням, отримати відповідь іншою мовою, і при цьому ніхто не почуває себе ображеним. Конфлікти здебільшого провокують політики, особливо у зв'язку з виборами.

Україна підтримує за рахунок державного бюджету освітні й культурні заклади багатьма недержавними нормами. Ця практика зовсім не є загальноприйнятою у світі й гідна наслідування.

Заслуговує поваги прагнення України дотримуватися міжнародних правових зобов'язань та впроваджувати відповідні акти і механізми Ради Європи, — попри ще помітну спадщину радянської доби» [4, с. 78].

Список використаної літератури:

1. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України: навчальний посібник / О.М. Куць. — Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. — 275 с.
2. Кривошеїн В. Ризик як атрибут політики / В. Кривошеїн // Політичний менеджмент. — 2004. — С. 38—47.
3. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір / Л. Масенко. — К.: Генеза, 2004. — 317 с.
4. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / Ю. Бестерс-Дільгер. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 364 с.
5. Про засади державної мовної політики Закон України від 03.07.2012 // Відомості Верховної ради. — 2013. — № 23. — С. 218.

Кравчук О.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

В даній статті будуть розглянуті поняття громадянського суспільства, сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні та методи їх вирішення.

Ключові слова: громадянське суспільство, правова держава.